BMSM raqs mashg‘ulotlarida fortepiano jo‘rnavozligini tanlash va qo‘llashning zamonaviy metodik yondashuvlarini takomillashtirish

Otabek Hakim-o‘g‘li Ravshanov
BuxDPI

Annotatsiya: Mazkur ishda bolalar musiqa va san’at maktablarida (BMSM) raqs mashg‘ulotlarida fortepiano jo‘rnavozligini tanlash va qo‘llashning zamonaviy metodik yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda jo‘rnavozlik repertuarini o‘quvchilarning yoshi, tayyorgarlik darajasi va raqs janriga mos shakllantirish mezonlari asoslanadi. Musiqiy ritm, temp, dinamika va frazalashning harakat texnikasi bilan uyg‘unligi yoritiladi. Konsertmeyster va raqs o‘qituvchisi hamkorligini kuchaytirish, interfaol va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish yo‘llari taklif etiladi. Shuningdek, milliy va jahon raqs namunalaridan unumli foydalanish orqali o‘quvchilarning musiqiy didi, ijodiy qobiliyati va badiiy-estetik tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: fortepiano jo‘rnavozligi, raqs mashg‘ulotlari, BMSM, konsertmeyster, metodik yondashuv, musiqiy repertuar, ritm va temp, raqs janrlari, interfaol texnologiyalar, badiiy-estetik tarbiya

Improving modern methodological approaches to the selection and use of piano accompaniment in dance classes at children’s music and art schools

Otabek Hakim-ugli Ravshanov
Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract: This paper analyzes modern methodological approaches to the selection and use of piano accompaniment in dance classes at children’s music and art schools (CMAS). The study substantiates the criteria for forming an accompaniment repertoire that is appropriate to students’ age, level of preparation, and dance genre. The harmony of musical rhythm, tempo, dynamics, and phrasing with movement technique is examined. Ways of strengthening collaboration between the accompanist and the dance teacher, as well as of using interactive and information-communication technologies, are proposed. In addition, practical recommendations are developed for

(cc) BY

fostering students' musical taste, creative abilities, and artistic-aesthetic thinking through the effective use of national and world dance examples.

Keywords: piano accompaniment, dance classes, CMAS, accompanist, methodological approach, musical repertoire, rhythm and tempo, dance genres, interactive technologies, artistic-aesthetic education

Bolalar musiqa va san'at maktablari (BMSM) o'quvchilarning badiiy-estetik tarbiyasida muhim o'rin tutadi. Maktablardagi raqs bo'limlarida ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan musiqiy jo'rnavozlikning sifatiga bog'liq. Raqs va musiqa bir-biridan ajralmas san'at turlari bo'lib, harakatning ritmi, xarakteri, dinamikasi va shakli musiqa orqali shakllanadi. Shu sababli fortepiano jo'rnavozligi raqs mashg'ulotining yordamchi unsuri emas, balki uning to'laqonli metodik tarkibiy qismi hisoblanadi.

Amaliyotda esa jo'rnavozlik ko'pincha bir xil, an'anaviy andozalar asosida olib boriladi. Konsertmeysterlar repertuarni tasodifiy tanlaydilar, tempni o'qituvchining talabiga mexanik tarzda moslashtiradilar, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va mashg'ulotning pedagogik maqsadi esa yetarli darajada e'tiborga olinmaydi. Natijada musiqa harakatni boyitish o'rniga uni cheklab qo'yishi, bolalarning zerikishiga va musiqiy didining sayozlashuviga olib kelishi mumkin.

Mazkur matnning maqsadi BMSM raqs mashg'ulotlarida fortepiano jo'rnavozligini tanlash va qo'llashning zamonaviy metodik yondashuvlarini tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish yo'llarini asoslashdir. Bu maqsadga erishish uchun jo'rnavozlikning mohiyatini aniqlash, tanlash mezonlarini tizimlashtirish, mashg'ulot bosqichlariga mos qo'llash usullarini ko'rsatish, zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlarini yoritish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish vazifalari belgilanadi.

Raqs darsidagi musiqiy jo'rnavozlik oddiy fon yoki ritmik tayanch emas. U o'quvchining harakat madaniyatini shakllantiruvchi, uning ichki ritm hissini, musiqiy eshitish qobiliyatini va badiiy tasavvurini rivojlantiruvchi pedagogik vositadir. Jonli fortepiano ijrosining yozilgan musiqadan asosiy farqi shundaki, konsertmeysters o'quvchilar bilan bevosita aloqada bo'ladi, ularning holatiga qarab tempni, dinamikani va frazalash xarakterini o'zgartira oladi.

Jo'rnavozlikning asosiy vazifalarini quyidagicha tasniflash mumkin. Birinchisi, ritmik-tashkiliy vazifa: musiqa mashqning boshlanishi va tugashini, o'lchovni, tempni va harakat bo'laklarini aniq belgilaydi. Ikkinchisi, tarbiyaviy vazifa: bola musiqa orqali xarakter, kayfiyat va uslubni anglashga o'rganadi. Uchinchisi, ruhiy-emotsional vazifa: musiqa mashg'ulotda ijobiy muhit yaratadi, charchoqni kamaytiradi, o'quvchining faolligini oshiradi. To'rtinchisi, badiiy-ijodiy vazifa: o'quvchi musiqiy obrazni harakat orqali ifodalashga o'rganadi.

Bu vazifalarning barchasi to'g'ri bajarilishi uchun fortepiano ijrochisi nafaqat yaxshi pianinochi, balki raqs pedagogikasidan xabardor mutaxassis bo'lishi lozim. U

(cc) BY

harakat texnikasini, mashg‘ulot tuzilishini, o‘quvchilarning jismoniy imkoniyatlarini tushunishi, o‘qituvchining maqsadini oldindan sezib ishlashi kerak. Shu bois zamonaviy yondashuvda jo‘rnavozlik «musiqiy xizmat ko‘rsatish» emas, balki ikki mutaxassisning hamkorlikdagi pedagogik faoliyati sifatida qaraladi.

Jo‘rnavozlik materialini tanlashda bir necha asosiy tamoyilga tayanish maqsadga muvofiq. Birinchi tamoyil mashg‘ulot maqsadiga muvofiqlikdir. Har bir musiqiy asar yoki improvizatsiya ma’lum pedagogik vazifaga xizmat qilishi kerak. Masalan, fortepiano (barre) mashqlari uchun barqaror, aniq ritmli va tempi bir me’yorda saqlanadigan musiqa zarur bo‘lsa, sahna chiqishlari uchun obrazli, dinamik rivojlanishga boy asarlar mos keladi.

Ikkinchi tamoyil yosh va tayyorgarlik darajasiga moslikdir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun musiqa sodda tuzilishli, ravshan melodiyali, kvadrat tuzilmali (to‘rt yoki sakkiz o‘lchovli) bo‘lishi, tempi esa bolaning jismoniy imkoniyatlariga mos kelishi lozim. O‘rta va yuqori sinflarda murakkab ritmlar, sinkopalar, o‘lchov almashinuvlari, kengroq dinamik diapazon qo‘llanishi mumkin.

Uchinchi tamoyil musiqiy sifat va badiiy qiymatdir. Bolalarga eng yaxshi namunalar taqdim etilishi kerak: mumtoz bastakorlarning asarlari, xalq kuylari, raqs janrining etalon namunalari. Bu o‘quvchilarning musiqiy didini shakllantiradi. To‘rtinchi tamoyil ijrochilik qulayligi bo‘lib, material konsertmeysterning texnik imkoniyatlariga mos bo‘lishi, mashg‘ulot davomida to‘xtab qolmaslik uchun takrorlanuvchi bo‘laklarga ega bo‘lishi kerak.

Beshinchi tamoyil milliy va madaniy kontekstni hisobga olishdir. O‘zbek milliy raqslari, xalq o‘yinlari va o‘zbek bastakorlarining asarlari repertuarda munosib o‘rin egallashi lozim. Shu bilan birga jahon raqs madaniyati namunalari ham o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi. Bu tamoyillarning uyg‘unligi jo‘rnavozlikni tanlashni tasodifiy jarayondan ongli, tizimli faoliyatga aylantiradi.

Repertuar jo‘rnavozlik faoliyatining poydevoridir. Uni shakllantirishda alohida yo‘nalishlarni ajratib olish foydali. Birinchi yo‘nalish - raqs janrlariga xos asarlar: vals, polka, marsh, mazurka, gavot, menuet, shuningdek xalq raqs kuylari. Bu asarlar harakat xarakterini aniq belgilab beradi va o‘quvchilarga janr xususiyatlarini o‘rgatadi.

Ikkinchi yo‘nalish - maxsus mashqlar uchun mo‘ljallangan musiqiy parchalar. Masalan, klassik raqs bo‘yicha pliye, battman tandyu, rond de jamb kabi mashqlar uchun muayyan o‘lchov va tempga ega tayyor musiqiy andozalar mavjud. Konsertmeysterlar bu andozalarni o‘zlashtirib, ularni turli bastakorlarning asarlari bilan boyitishi mumkin.

Uchinchi yo‘nalish - improvizatsiya. Yuqori malakali jo‘rnavoz mashg‘ulot jarayonida o‘qituvchining ko‘rsatmasiga qarab ritm, tonallik va tembrni tezda o‘zgartira oladi. Improvizatsiya musiqani harakatga to‘liq moslashtirish imkonini beradi, ammo u yaxshi garmoniya bilimi, ritmik aniqlik va ijodiy tajribani talab qiladi.

(cc) BY

To‘rtinchi yo‘nalish - bolalar musiqasi repertuari: Chaykovskiy, Shumann, Prokofyev, Kabalevskiy, Gedike va boshqa bastakorlarning bolalar uchun yozilgan asarlari, shuningdek o‘zbek bastakorlarining bolalar kuylari. Repertuarni kartotekada tizimlashtirish, har bir asarni janri, o‘lchovi, tempi, davomiyligi, mos keluvchi mashqlar turi bo‘yicha tasniflash vaqtni tejaydi va tanlashni osonlashtiradi. Repertuarni har o‘quv yilida yangilab turish ham zarur, chunki bir xil asarlarning ko‘p takrorlanishi o‘quvchilar qiziqishini susaytiradi.

Raqs mashg‘uloti odatda tayyorlov, asosiy va yakuniy qismlardan iborat, har bir bosqichning o‘z musiqiy talablari bor. Tayyorlov qismida (razminka) musiqa o‘quvchilarni ishchi holatga keltirishi, mushaklarni asta-sekin qizdirishi kerak. Bu yerda tempi o‘rtacha, ritmi aniq, kayfiyati xotirjam va quvnoq asarlar tanlanadi. Dinamik keskin o‘zgarishlardan qochish lozim.

Asosiy qismda mashqlar fortepianoda, so‘ngra zal o‘rtasida bajariladi. Fortepiano mashqlarida musiqaning ritmik ravshanligi birinchi o‘rinda turadi: konsertmeysterning aniq ijrosi o‘quvchining harakat texnikasini shakllantiradi. Zal o‘rtasidagi mashqlarda, ayniqsa adajio va allegro bo‘limlarida, musiqaning ifodaviyligi, frazalash va nafas olish imkoniyati muhim ahamiyat kasb etadi. Adajioda cho‘ziq, kantilenali, plastik musiqa, allegroda esa shiddatli, ritmi aniq, sakrashlarga mos musiqa ishlatiladi.

Yakuniy qismda, ya’ni sovutish va yengil mashqlarda musiqa sekinlashib, tinchlantiruvchi xarakter kasb etadi. Mashg‘ulot oxiridagi ta’zim (reverans) uchun odatda qisqa, tantanavor yakun beruvchi musiqiy jumla tanlanadi.

Yangi harakatni o‘rgatish bosqichida musiqa sekinlashtirilgan tempda, ba’zan faqat ritmik tayanch bilan beriladi. Harakat o‘zlashtirilgach, temp me’yoriga keltiriladi va musiqaning badiiy qatlami qo‘shiladi. Bu izchillik «avval aniqlik, keyin ifodalilik» tamoyiliga mos bo‘lib, o‘quvchiga ortiqcha yuklama bermaydi. Konsertmeysterning mashq oldidan qisqa musiqiy kirish berishi esa o‘quvchilarga tempni oldindan his qilish imkonini yaratadi.

Fortepiano jo‘rnavozligining samaradorligi konsertmeysterning kasbiy tayyorgarligiga bevosita bog‘liq. Zamonaviy talablarga ko‘ra, bunday mutaxassis quyidagi kompetensiyalarga ega bo‘lishi kerak: musiqiy-ijrochilik malakasi, raqs texnikasi va terminologiyasini bilish, bolalar psixologiyasi va yosh pedagogikasi asoslarini tushunish, improvizatsiya va transpozitsiya ko‘nikmalari, hamda kommunikativ madaniyat.

O‘qituvchi va konsertmeysterning hamkorligi mashg‘ulot sifatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ular dars rejasini oldindan muhokama qilishlari, mashqlar ketma-ketligi, tempi, o‘lchovi va musiqiy xarakteri bo‘yicha kelishib olishlari lozim. Amaliyotda eng ko‘p uchraydigan muammo - ikki mutaxassis o‘rtasida qisqa va aniq muloqot yo‘qligi. Bunga yechim sifatida o‘qituvchining shartli belgilar tizimini (qo‘l

(cc) BY

ishoralari, sanoq, qisqa so‘zlar) ishlab chiqishi va konsertmeysterning ularni aniq o‘zlashtirishi tavsiya etiladi.

Bundan tashqari, konsertmeysterning raqs darslarida ishtirok etishi, o‘qituvchi bajarayotgan harakatlarni kuzatishi uning musiqiy qarorlarini boyitadi. Ayrim maktablarda konsertmeysterlar raqs asoslaridan qisqa kurslarni o‘tadilar, o‘qituvchilar esa musiqa savodidan xabardor bo‘ladilar. Bu o‘zaro tushunishni oshiradi. Metodik birlashmalar doirasida muntazam seminarlar, ochiq darslar va tajriba almashish uchrashuvlari tashkil etilishi hamkorlik madaniyatini mustahkamlaydi.

Zamonaviy pedagogika ta’limni o‘quvchiga yo‘naltirilgan, faol va integrativ yondashuvlar asosida qurishni taklif etadi. Raqs mashg‘ulotlaridagi jo‘rnavozlik uchun ham bu yondashuvlar dolzarb. Birinchisi - shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv: musiqa har bir o‘quvchining imkoniyati, temperamenti va tayyorgarligini hisobga olgan holda tanlanadi va ijro etiladi. Sekin o‘zlashtiruvchi bolalar uchun tempni moslashtirish, iqtidorli bolalar uchun murakkabroq musiqiy topshiriqlar berish shu yondashuvning ifodasidir.

Ikkinchisi - integrativ yondashuv. Bunda musiqa, raqs, nazariy fanlar va san’at tarixi o‘zaro bog‘lanadi. Masalan, vals ustida ishlaganda o‘quvchilar uning tarixi, musiqiy tuzilishi (uch chorakli o‘lchov), mashhur bastakorlari bilan tanishadilar, so‘ngra ushbu bilimlarni harakatda qo‘llaydilar. Bu bilimlarning yaxlit shakllanishiga yordam beradi.

Uchinchisi - o‘yin va ijodiy yondashuv. Boshlang‘ich sinflarda musiqa-ritmik o‘yinlar, «musiqani toping», «hayvonlar raqsi», «fasllar» kabi topshiriqlar bolalarni jalb etadi. Konsertmeysterning musiqa xarakterini keskin o‘zgartirib, bolalardan shunga mos harakat topishni so‘rashi eshitish diqqatini va ijodiy tafakkurni rivojlantiradi.

To‘rtinchisi - kompetensiyaviy yondashuv: ta’lim natijasi bilim yig‘indisi bilan emas, balki o‘quvchining musiqani tinglash, uni harakatda ifodalash va mustaqil ijodiy qaror qabul qilish qobiliyati bilan baholanadi. Beshinchisi - refleksiv yondashuv: mashg‘ulot yakunida o‘quvchilar musiqaning xarakteri va o‘z harakatlarining unga mosligi haqida fikr bildiradilar. Bu mustaqil tahlil ko‘nikmasini shakllantiradi.

BMSMlarda o‘qitiladigan raqs turlari har xil bo‘lgani uchun jo‘rnavozlik ham o‘ziga xos yondashuvni talab etadi. Klassik raqsda musiqa mashqning qat’iy tuzilishiga mos kelishi, ritmik aniqlik va nafis frazalash bilan ajralib turishi kerak. Bu yerda konsertmeysterning tempni barqaror ushlashi, har bir mashq uchun mos o‘lchovni (2/4, 3/4, 4/4, 6/8) to‘g‘ri tanlashi muhim.

Xalq-sahna raqsida musiqa milliy kolorit, ritmik o‘ziga xoslik va jo‘shqin xarakterga ega bo‘ladi. O‘zbek raqslarida doira usullari, ularning fortepianodagi talqini, milliy lad va intonatsiya xususiyatlarini saqlab qolish alohida mahorat talab qiladi. Konsertmeysterlar xalq kuylarini fortepianoga moslashtirishda ularning ruhiga

(cc) BY

putur yetkazmasliklari lozim. Buning uchun ustoz-shogird an'anasi, xalq cholg'ularining jonli ijrosini tinglash va maxsus metodik adabiyotlar yordam beradi.

Zamonaviy raqs (jaz-raqs, estrada, xoreografik miniatyuralar) yo'nalishlarida ritmik erkinlik, sinkopalar, sinxronlik va turli uslublar aralashmasi uchraydi. Bu yerda fortepiano jo'rnavozligi jaz garmoniyalari, boogie-woogie, latino ritmlari bilan boyitilishi mumkin. Bolalar xoreografiyasida esa sodda, jonli va obrazli musiqa ustuvor: u bolalarning o'yin faoliyatiga mos kelib, ularning tasavvurini uyg'otishi kerak.

Har bir yo'nalishda konsertmeysterning moslashuvchanligi, uslublar o'rtasida tez o'ta olish qobiliyati va repertuar boyligi muvaffaqiyat omili hisoblanadi.

Zamonaviy texnologiyalar jo'rnavozlikni boyitishda yangi imkoniyatlar ochmoqda. Birinchidan, notalar va audio yozuvlarning raqamli kutubxonalarini yaratish repertuardan foydalanishni qulaylashtiradi. Konsertmeysterlar planshet yoki elektron nota o'quvchilaridan foydalanib, sahifa varaqlashga vaqt sarflamaydilar, kerakli asarni zumda topadilar.

Ikkinchidan, raqamli pianino va sintezatorlar tembr xilma-xilligini ta'minlaydi, ovoz balandligini sozlash imkonini beradi, ayrim hollarda ritmik sherik (metronom, barabanlar) bilan jo'rnavozlikni kuchaytiradi. Biroq texnologiyaning ortiqcha ishlatilishi jonli ijroning qadrini kamaytirmasligi kerak. Akustik fortepianoning tabiiy ovozi, ijrochi bilan o'quvchi o'rtasidagi jonli aloqa bu yo'nalishda hali ham ustuvor.

Uchinchidan, audio va video yozuvlar mashg'ulotni tahlil qilishda foydalidir. O'quvchilarning chiqishlarini yozib olib, keyin musiqa va harakat mosligini birgalikda muhokama qilish ularning o'z xatolarini ko'rishga yordam beradi. To'rtinchidan, onlayn platformalar orqali konsertmeysterlar tajriba almashishi, yangi repertuar manbalarini topishi, malaka oshirish kurslarida qatnashishi mumkin.

Shu bilan birga, texnologiyalarni qo'llashda pedagogik maqsadlilik saqlanishi lozim. Texnika vosita bo'lib qolishi, jonli musiqiy muloqotni siqib chiqarmasligi kerak. Bu masalada asosiy mezon: texnologiya o'quvchining musiqiy va harakat rivojlanishiga xizmat qiladimi yoki yo'qmi.

BMSM amaliyotini o'rganish bir qator muammolarni ko'rsatadi. Birinchi muammo - repertuarning cheklanganligi va eskirganligi. Ko'p konsertmeysterlar yillar davomida bir xil to'plamlardan foydalanadilar. Yechim: repertuarni muntazam yangilash, metodik birlashmalar doirasida yangi to'plamlar va nota materiallari almashinuvini yo'lga qo'yish, milliy va zamonaviy asarlarni qo'shish.

Ikkinchi muammo - konsertmeyster va o'qituvchi o'rtasidagi muloqotning yetishmasligi. Buni oldindan rejalashtirish uchrashuvlari, umumiy dars konspektlari va qisqa fikr almashinuvlari orqali bartaraf etish mumkin. Uchinchi muammo - mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligidagi bo'shliqlar. Ko'pchilik konsertmeysterlar pianinochi sifatida o'qigan bo'lsalar-da, raqs jo'rnavozligining o'ziga xosligi bo'yicha

(cc) BY

maxsus tayyorgarlikdan o‘tmagan. Bu yerda malaka oshirish kurslari, mahorat darslari va ustoz-murabbiylik tizimi muhim.

To‘rtinchi muammo - moddiy-texnik bazaning yetishmasligi: noto‘g‘ri sozlangan cholg‘ular, zal akustikasining yomonligi, notalar va zamonaviy uskunalar tanqisligi. Bu jo‘rnavozlik sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Beshinchi muammo - baholash mezonlarining yo‘qligi: jo‘rnavozlik faoliyati qanday baholanishi aniq belgilanmagan. Shu sababli sifat ko‘rsatkichlarini ishlab chiqish (ritmik aniqlik, repertuar mosligi, o‘quvchilar bilan aloqa, ijodiy yondashuv) va ularni muntazam monitoring qilish zarur.

Yuqorida ko‘rsatilgan muammolar va imkoniyatlar asosida takomillashtirishning quyidagi yo‘nalishlarini taklif etish mumkin. Birinchisi - tizimli repertuar bazasini yaratish. Har bir maktab doirasida raqs turlari, sinflar va mashqlar bo‘yicha tasniflangan repertuar to‘plami (kartoteka yoki elektron katalog) shakllantirilishi, unga o‘zbek va jahon bastakorlarining asarlari kiritilishi kerak.

Ikkinchisi - konsertmeysterlar uchun maxsus malaka oshirish dasturlarini joriy etish. Dasturda raqs terminologiyasi, harakat texnikasi, improvizatsiya, bolalar psixologiyasi va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘limlari bo‘lishi maqsadga muvofiq. Uchinchisi - o‘qituvchi va konsertmeysterning birgalikda ishlash modeli: umumiy rejalashtirish, o‘zaro kuzatuv, qo‘shma tahlil va hamkorlikda ijodiy loyihalar tayyorlash.

To‘rtinchisi - o‘quvchilarning musiqiy rivojlanishini monitoring qilish tizimini yaratish. Bunda ritm hissi, musiqiy xotira, musiqa xarakterini harakatda ifodalash qobiliyati kabi ko‘rsatkichlar kuzatiladi va yil davomida ularning dinamikasi qayd etiladi. Beshinchisi - metodik ishlanmalar tayyorlash: dars namunalari, repertuar tavsiyalari, improvizatsiya bo‘yicha qo‘llanmalar, video-darslar. Ularni respublika miqyosida almashish ta’lim sifatini bir xil darajaga ko‘tarishga yordam beradi.

Oltinchisi - ota-onalar va jamoatchilik bilan hamkorlik: hisobot konsertlari, ochiq darslar, tanlovlar va festivallar orqali jo‘rnavozlikning ahamiyatini ko‘rsatish. Bu yo‘nalishlarning uyg‘un amalga oshirilishi BMSM raqs ta’limining sifat darajasini sezilarli oshiradi.

BMSM raqs mashg‘ulotlarida fortepiano jo‘rnavozligi raqs ta’limining sifatini belgilovchi muhim pedagogik omildir. Uni tanlash va qo‘llashda mashg‘ulot maqsadiga muvofiqlik, yosh xususiyatlariga moslik, badiiy qiymat, ijrochilik qulayligi va milliy-madaniy kontekst kabi tamoyillarga amal qilish zarur. Repertuarni tizimli shakllantirish, mashg‘ulot bosqichlariga mos musiqa tanlash, raqs turlarining o‘ziga xosligini hisobga olish jo‘rnavozlikning samaradorligini oshiradi.

Zamonaviy metodik yondashuvlar - shaxsga yo‘naltirilgan, integrativ, o‘yin va ijodiy, kompetensiyaviy hamda refleksiv yondashuvlar - jo‘rnavozlikni oddiy musiqiy xizmatdan to‘laqonli pedagogik faoliyatga aylantiradi. Raqamli texnologiyalar bu jarayonni boyitishi mumkin, biroq jonli ijro va musiqiy muloqot o‘rnini bosa olmaydi.

(cc) BY

Takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlari: repertuar bazasini yangilash, konsertmeysterlarning kasbiy kompetensiyasini oshirish, o‘qituvchi bilan hamkorlikni mustahkamlash, baholash va monitoring tizimini joriy etish hamda metodik ishlanmalarni ommalashtirishdan iborat. Bu choralar amalga oshirilsa, BMSM raqs bo‘limlarida o‘quvchilarning musiqiy-harakat madaniyati, badiiy didi va ijodiy salohiyati yanada yuksak darajaga ko‘tariladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nurullaev F.G. THE ROLE OF FOLKLORE IN THE RAISING OF CHILDREN European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 12, 2020 Part IIIISSN 2056-5852,-pp. 181-186.

2. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.

3. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.

4. FG Nurullaev, NK Nurullaeva, NK Sh. Formation of aesthetic education of children on the example of bukhara folklore songs. Euro-Asia Conferences,2021. 1 (1), 34-36.

5. Nurullayev F.G. METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.

6. Norqulov Sh Sh, F.G Nurullayev. MUSIQA TO‘GARAGLARINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISHGA OID NAZARIY-PEDAGOGIK HAMDA PSIXOLOGIK ASOSLAR. ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ| INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL . Vol. 39 No. 1 (2025)

7. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура). Психология XXI столетия, 18-20 марта 2020 года С. 115-118.

8. F.G. Nurullayev THE IMPORTANCE OF MUSIC LESSONS IN THE CULTIVATION OF STUDENT YOUTH CONSCIOUSNESS AND NATIONAL THINKING. academic publishers INTERNATIONAL JOURNAL OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (ISSN: 2692-5206) Volume 04, Issue 07, 2024

9. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся. Научно– методический журнал «Проблемы педагогики» №3(48). Москва 2020. С.15-17.

(cc) BY

10. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Формирование эстетического воспитания детей на примере Бухарских фольклорных песен. «MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS» collection of scientific works of the international scientific conference Issue 4(260 Warsaw, Poland 2020. P. 139-141.

11. Nurullayev F.G., Madrimov B.K., Rajabov T.I. Teaching Bukhara Children Folk Songs in Music Lessons as an Actual Problem. International Journal of Psychosocial Renabilitation, Vol.24, Issue 04, 2020 P. 6049.

12. Нуруллаев Ф.Г., Норова Ш.У. Психология музыкальных дидактических игр на интегрированных занятиях// Вестник интергративной психологии. Журнал для психологов. Выпуск №17, 2018. – С.295-299.

13. Нуруллаев Ф.Г., Музыкальный процесс в западной музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021. - pp.570-575.

14. Nurullaeva N.G., Nurullaeva N.K., Nurullaev B.G. Role and significance of folkler music in the upbringing of children of preschool age. Academicia An International Multidisciplinary Research Journal. Vol.10, Issue 10, October 2020.

15. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев- Случайный выбор качественных характеристик материала по музыки или порядок его изложения в процессе создания музыки или исполнения опуса. SCIENTIFIC PROGRESS.2021.Vol 2, №4(pp. 588-593)

16. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев- Содержание обучения Бухарским народным песням в музыкальном образовании. Academy, 48-50

17. Нуруллаев Ф.Г. Мусиқа таълимида Бухоро фольклор қўшиқларига қўйиладиган методик талаблар. Pedagogik mahorat, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2020, 3-son. Buxoro. Б.175-180.

18. Firdavs To‘xtayev, F.G.Nurullayev, MUSIQIY TOVUSHLARINING XUSUSIYATLARI TENDENTSIYALARI. Journal of science-innovative research in Uzbekistan, 2024/12/1,Tom-2,12, 8-15 betlar

19. F Nurullayev. Musiqa ta'limida Buxoro folklor qoʻshiqlarini oʻrgatishning ilmiy-metodik xususiyatlari - PhD) pedagogika fanlari boyicha falsafa doktori diss, 2021

20. Istatov Muhriddin Qaxramonovich, Nurullayev Farrux Gaybulloyevich-MUSIQIY TOVUSHLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA CHOLGU ASBOBLARIDA JOR BOLISH USLUBLARI. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education, Hosted from New York, the USA https://confrencea.org Janruary 30th, 2024, Confrencea 1 (1),74-78

21. Sayfullayev Sanjarbek Sadullayevich Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. FOLKLOR QO ‘SHIQLARINING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education,Hosted from New York,the USA https://confrencea.org Janruary 30th, 2024

22. Habibullayeva G.H.,Nurullayev F.G. O'ZBEK FOLKLOR QO'SHIQLARINING BOLALAR TARBIYASIDAGI AHAMIYATI. Inter education & global study 2023

23. Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. "O'ZBEK MUSIQASI TARIXI" FANINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR. Ilm-fan va texnologiyalar. 2023 №2(1) Наука и технологии

24. Usmonov Azizbek Azamatovich, Nurullayev Farrux Gaybulloyevich. O'Quvchilarni Ma'naviy-Axloqiy Shakllantirishda O'Zbek Xalq Qo'Shiqlari Ahamiyati. Progress Annals: Journal of Progressive Research|Vol. 1 No. 8 (2023): Progress Annals.Published: 2023-12-06

25. Rahmonova Hojibuvi Rizojon Qizi, Nurillayev Farrux-Musiqaning inson ruhiyatiga tasiri qadimgi dunyo olimlarining qarashlarida. Ta'lim fidoyilari, OOO «Research and publications» 2022.Vol 24,№ 45, 73-83

26. Hamdamova Sitora Rustamova, Nurullaev Farrukh Gaibullayevich-MUSIC AS A TOOL FOR RAISING CHILDREN EARLY LIFE.Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development.2022/11/29 Vol.9, 422-427

27. Madaminova Muyassarxon, Nurullayev F.G.-UMUMIY ÓRTA TA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQA TARBIYASI.Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)2022 Special issue,130-134, OOO «THE FUTURE OF A NEW DAY»

28. Usmanov Azizbek Azamatovich, Nurullayev Farrukh Gaibulloyevich. THE ROLE OF MUSIC CULTURE LESSONS IN THE GROWTH OF THE CONSCIOUSNESS OF THE STUDENT YOUTH AND NATIONAL THINKING. (2023). Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods, 1(4), 5-9.

29. Ф.Г. Нуруллаев. Интерактивные уроки музыки по программы STEAM Science and Education 2022. 3 (1), 595-601

30. Norqulov Sh Sh, F.G Nurullayev. SKRIPKA CHOLG'U ASBOBIGA BIR NAZAR. PEDAGOGS INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL| PEDAGOGS | PED | VOLUME-76 | ISSUE-1(2025)